

SĂRBĂTORILE PUBLICE – INSTRUMENT DE JUSTIFICARE A DISCURSULUI POLITIC ÎN SOCIETĂȚILE TOTALITARE ȘI POST-TOTALITARE

Ludmila COADĂ,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Catedra Relații Internaționale, Științe Politice
și Jurnalism
Universitatea Liberă Internațională din Moldova
email: l_coad@yahoo.com

Lucia SAVA,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Catedra de Istorie și Științe Sociale,
Universitatea Pedagogică de Stat
„Ion Creangă” din Chișinău
email: lucia.lucia.sava@gmail.com

Introducere

Studiul își propune să analizeze dintr-o perspectivă multidimensională sărbătorile și maniera în care acestea ajung să facă parte din procesul de legitimare a puterii politice. Fiind prin excelență un spațiu al excepționalului și al destinderii, sărbătorile au scopul de „a scoate” individul din viața cotidiană, obișnuită și de a-l trece într-un alt plan: cel al spectacolului, al grandorii și al ceremoniei, axate pe anumite simboluri și ritualuri, care au menirea să contribuie la coeziunea de grup. Din aceste considerente, în anumite epoci istorice, sub diferite regimuri politice (dar îndeosebi, cele totalitare), puterea politică abuzează de farmecul și de atmosfera simbolică a sărbătorilor pentru a-și legitima ideologia, pentru a promova idealuri noi și a-și consolida, astfel, pozițiile.

În cele ce urmează, ne-am propus să evidențiem câteva dintre modalitățile prin care în societățile totalitare, cum era cea sovietică, sărbătorile devin componente ale politicilor cultural-naționale și pârghii educaționale, utilizate în proiectarea și uniformizarea conștiințelor umane, dar mai ales în consolidarea regimului și a instituțiilor statale. Totodată, ne-am axat pe rolul zilei de 9 mai în URSS, a menirii și impactului acesteia asupra statului și societății, dar și a moștenirii zilei Victoriei asupra organizării noilor state independente emancipate în contextul destrămării URSS, printre care se numără și Republica Moldova.

Sărbătoarea ca ieșire din cotidian

Sărbătoarea este actul care presupune ieșirea din sfera activităților pe care le include cotidianul, acele activități formale, repetitive, zilnice. Din aceste considerente, sărbătoarea face parte din excepțional - ea solicită o atitudine și o pregătire de excepție din partea participanților, ea ne determină să ne mobilizăm și să ne implicăm într-un mod aparte.

Aspectul ceremonial, festiv al ei este dat de cele două trăsături de bază: solemnitatea și comuniunea.

Sărbătoarea, sub formă laică sau religioasă, este reglementată cu scopul de a consacra unui sau altui eveniment un caracter de periodicitate sau ocazionalitate și este exercitată de un grup sau în prezența unor participanți-spectatori, care împărtășesc aceleași valori.¹ Totodată, prin structura ei, sărbătoarea este un spațiu al destinderii și al bune dispoziții organizate în colectiv, iar participanții ei sunt actorii ce-i cunosc codurile și le aplică în mod voluntar. Ea se aseamănă - prin faptul că delectează - cu orice spectacol, care solicită trăiri adevărate, triste sau fericite. Prin aceste caracteristici se poate explica „ieșirea” din rolurile vieții cotidiene și intrarea în codul spectacolului public cu puterea lui eliberatoare, de destindere. Astfel, sărbătorile sunt întreruperi ale activităților de muncă, așa cum arătam mai sus, un fel de pauze menite să relaxeze, indiferent de caracterul lor: religioase sau laice, periodice sau conjuncturale. De cele mai multe ori, ele implică un ritual, o ceremonie fixată pe anumite coduri sau reguli, cunoscute și respectate de către participanții direcți, activi, dar și de către „martorii” lor spectatori.

Antropologul Victor Turner, care a sistematizat în lucrările sale fenomenul ceremonial și ritual - ca trăsături proprii tuturor societăților - consideră, că ceremonia este o formă de consacrare simbolică a unei ordini, care presupune respectarea unor gesturi și comportamente colective, exercitate într-un anumit cadru – spațial și spiritual – care alcătuiesc un cod simbolic, cu un conținut psihologic sublimat și afirmă coeziunea de grup. Aceleași trăsături le regăsim și în cazul sărbătorilor și ceremoniilor cu caracter public. În opinia autorului, orice putere politică, dar mult mai accentuat cea dictatorială și totalitaristă, recurge la diverse forme de ceremonii în care se cuprind un număr mare de executanți, marșuri, alegorii pentru a demonstra forța de care dispune, capacitatea de organizare, legitimitatea și adeziunea populației la principiile sale.²

Caracterul festiv, fastuozitatea acestora este determinată și de faptul, că autoritatea politică conștientizează necesitatea creării unei alternanțe simbolice pentru grupul social, necesară între componenta ierarhică și cea recuperatorie care destituie temporar ierarhiile și reinstaurează periodic comuniunea și solidaritatea egalitară în cadrul grupului. Această situație este explicabilă, în condițiile în care, puterea bazată numai pe forță sau numai pe violență cunoaște o existență permanent fragilă; puterea expusă numai luminii rațiunii nu are prea multă credibilitate. Din aceleași considerente, M. Corman consideră că puterea nu se poate menține numai prin dominație brutală, nici prin justificare rațională. Ea nu se afirmă și

¹ Thomas Munro, *Artele și relațiile dintre ele*, Ed. Meridiane, București, 1981, vol. II, p. 408.

² A se vedea analiza funcției și simbolisticii ritualurilor religioase date de antropologul britanic Victor Turner în studiul lui Mathieu Deflem, *Ritual, Anti-Structure, and Religion: A Discussion of Victor Turner's Processual Symbolic Analysis*, în: *Journal for the Scientific Study of Religion*, nr. 30 (1), 1991, p. 1-25.

Ca set de asumptii și de modele comportamentale transmise din trecut, tradițiile furnizează un ansamblu de materiale simbolice pentru formarea identității atât la nivel individual, cât și colectiv. Totuși, sentimentul de sine sau cel de apartenență la un anumit grup sunt modelate diferit, în funcție de contextul social - de valorile, convingerile și formele de comportament transmise de trecut. Altfel spus, tradițiile pun la dispoziția membrilor societății simbolurile persuasive ale identității colective; ele îndeplinesc rolul de a „lega” cetățenii sau membrii unui spațiu determinat și contribuie la consolidarea sentimentului de apartenență la o comunitate sau alta. În acest context, este foarte interesant să urmărim modul în care anumite valori și tradiții, reflectate în maniera de organizare a sărbătorilor, devin sursa de inspirație pentru justificarea discursului politic într-o perioadă sau alta, dar și modul în care un regim politic, prin discursul oficial promovat, stabilește un anumit set de valori, pe care le aprofundează și implementează la nivel de societate, în crearea unei identități noi și în tendința de a consolida apartenența la noua comunitate creată. Fără a intra prea mult în complexitatea discursului naționalist, care nu constituie subiectul abordării noastre, nu putem trece cu vederea concepțiile instrumentaliste de interpretare a identităților colective, care se construiesc și se reconstruiesc în dependență de contextul politic⁷. Este ceea ce Benedict Anderson definește drept „comunitate imaginată”⁸, iar Eric Hobsbawm numește „tradiție inventată”⁹. Autorii menționați analizează sentimentele de identitate națională și apreciază naționalismul drept o metodă, printre altele, de mobilizare politică, în folosul unor elite care îl utilizează fără a-l considera drept filosofia lor generală de organizare a societății; ei accentuează latura fabricată a sentimentului și comunității naționale prin intermediul

---

⁷ Ca și fenomen politic, social, cultural, naționalismul a fost considerat de politologi și istorici o virtute a secolului al XIX-lea, însă o boală gravă a secolului al XX-lea. Deși inițial a ajutat la formarea noii Europe, ulterior a fărâmițat-o, i-a distrus valorile de bine și i-a omorât „copiii”.

„Secolul extremelor” așa cum este cunoscut în istorie secolul al XX-lea a fost secolul feței negre a naționalismului. Și totuși, în aceeași manieră în care a distrus visul păcii mondiale, înlocuindu-l cu denigrare umană, rasism, șovinism, etnocentrism statal, în aceeași măsură a reușit descătușarea națiunilor odată cu 1989 din ghearele imperiului cu „picioare de lut” – U.R.S.S.

⁸ Benedict Anderson, *Comunități imaginate. Reflecții asupra originii și răspândirii naționalismului*, București, Editura Integral, 2000. Definiția dată națiunii este următoarea: „comunitate politică imaginată și imaginată ca fiind atât intrinsec limitată, cât și suverană”, p. 11. În capitolul, *Naționalismul oficial și imperialismul*, autorul analizează contextele apariției comunităților imaginate; acele „naționalisme oficiale”, care pot fi înțelese ca mijloace de a combina elementele naturale cu cele ale păstrării puterii dinastice, sau, după cum afirmă autorul, cu acele „mijloace de a întinde pielea scurtă și subțire a națiunii pe gigantul trup al imperiului”. Acestea constituie cheia contextualizării „naționalismului oficial” – devenit de bună voie element de contopire a națiunii și a imperiului dinastic. Ibidem, p. 83.

⁹ Eric Hobsbawm, rămâne faimos prin studiile sale dedicate națiunii și naționalismului. Potrivit opiniei sale, națiunile sunt departe de a avea un caracter primordial sau o vechime istorică; ele reprezintă, dimpotrivă, construcții relativ recente ale unor elite, decise să găsească un alt factor sau mediu de coeziune colectivă în locul celor vechi, dislocate de procesul modernizării. Operațiunea de bază a acestei elaborări în întregime artificiale constă în ceea ce autorul numește „inventarea tradiției”, adică a unui „set de practici, guvernate...de reguli deschis sau tacit acceptate, de natură rituală sau simbolică, care încearcă să impună anumite valori și norme de comportament prin repetiție, implicând în mod automat continuitatea cu trecutul. Această continuitate este însă factice, deoarece nu este organică, ci doar pretinsă, inventată. A se vedea în acest sens, lucrarea sa, *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990, p. 127. Opinia lui Hobsbawm se întâlnește din această perspectivă, cu cea a lui Ernest Gellner, cercetător celebru al acelorași fenomene.

literaturii, educației de stat și a altor forme de propagandă modernă (unde putem încadra și sărbătorile), de care se servesc aceste elite pentru a mobiliza masele în scopurile lor sau a le demobiliza de la altele.

Sărbătorile și puterea politică

Existența unui discurs simbolic ce gravitează în jurul fenomenelor de putere manifestate în plan social, constituie un subiect pe care, dacă teoria politică de factură empirică a ales, de cele mai multe ori, să-l elucideze, studiile de antropologie politică și socială l-au așezat în centrul preocupărilor lor. Deloc întâmplător: după cum explică Georges Ballandier, „puterea – întemeiată numai prin forță sau pe violență non-domestică, are o existență amenințată în mod constant. În același timp, puterea expusă doar sub eclerajul rațiunii dispune de puțină credibilitate. Ea nu reușește să se mențină doar prin dominația brutală sau numai prin justificare rațională. De asemenea, ea nu se constituie și nu se menține decât prin transpoziții, prin producerea de imagini, prin manipularea de simboluri și prin organizarea lor într-un cadru ceremonial”.¹⁰

Având un caracter deopotrivă normativ (corespunzător regulilor conviețuirii societale, de la cele constituționale și până la legislația penală) și empiric (identificabile în planul „habitudinilor” comunitare), elementele imaginarului politic modelează evoluția unei societăți. Instituind realitatea socială prin apel la o veritabilă concentrare de simboluri (discursive ori imagologice), proiecțiile ideologice, utopice și mitice ale imaginarului delimitează un cadru al relațiilor dintre indivizi și grupuri, cadru în care cea mai vizibilă este relația de putere.¹¹

Analizând formele moderne ale manifestării riturilor contemporane, Mihai Coman trece printr-un cadru separat sărbătorile politice, comemorările, inaugurările și vizitele oficiale, însoțite de parade, demonstrații și reuniuni politice, care pot constitui sursa unor analize profunde ale discursului politic oficial, dar și a percepției acestuia din partea comunității.

„Sărbătorile politice sunt manifestări rituale, ce se dezvoltă între doi poli, cel al politicului, implicând controlul, etalarea puterii și solemnitatea, și cel al sărbătoreșcului, implicând libertatea și etalarea emancipării...”

Mihai Coman

Atmosfera festivă, decorurile cu drapele, steaguri și baloane de culoare roșie, lozincile sugestive, coloanele de demonstranți, buna dispoziție ș.a., toate urmăreau (chiar dacă indirect) de a impune individului un nou mod de a se comporta, de a simți și de a gândi. Prin acestea, se umplea vidul creat de ștergerea vechii sale identități și i se crea noua identitate. Reieșind din aceste considerente, putem afirma, că procesul de îndoctrinare constă atât în tehnici evidente, convenționale (promovate la nivel oficial, prin intermediul învățământului,

¹⁰ Georges Ballandier, *Scena puterii*, Oradea, 2000, p. 18.

¹¹ Daniel Șandru, *Ideologia și construcția simbolică a violenței politice*, În: Sfera Politicii, vol. XXI, nr. 2 (174), martie-aprilie 2013, p. 95-107.

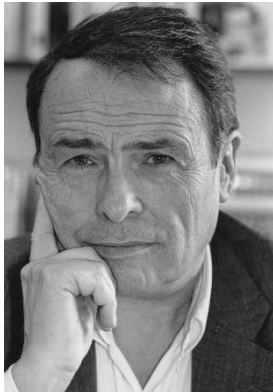
ideologiei politice, lecturilor, ritualuri specifice), cât și în metode subtile, neconvenționale (în cazul nostru, prin atmosfera festivă a sărbătorilor).

Analiza metodelor de creare și întreținere a unui sistem totalitar relevă faptul că aceste tactici constituie una dintre armele celor aflați la putere. Asemenea metode sunt utilizate în sistemele totalitare în general, indiferent că la conducerea lor s-au aflat comuniștii, nașiștii, sau diverși alți dictatori, lideri de cult, fundamentalști etc.¹²

Care au fost efectele acestora asupra individului, a comunității? În primul rând, este vizibil controlul total asupra individului: **controlul comportamentului, al gândirii, al emoțiilor.**

Controlul comportamentului este determinat de controlul realității fizice în care trăiește individul: de la locuință, la modul în care se îmbracă, alimentație, munca pe care o prestează, ritualurile și obiceiurile sale. Pentru aceasta, fiecărui individ i se dau sarcini specifice, a căror rezolvare îi ocupă cea mai mare parte a timpului. El nu se poate substitui regulilor deoarece știe că este pasibil de pedeapsă.

O altă metodă de determinare a comportamentului constă în impunerea anumitor reguli care să-l determine pe individ să se integreze grupului, să nu aibă senzația unei identități proprii, ce l-ar putea duce spre exprimarea unor opinii personale. Astfel, cu ocazia anumitor sărbători publice (cum erau, spre exemplu, cele de 1 mai, 9 mai, 7 noiembrie în URSS), prezența la demonstrații, care sunt manifestații simbolice ale puterii și ale măreției idealurilor, este obligatorie pentru toți membrii comunității.

Ideologiile fac apel la simbolistică. Pierre Bourdieu, sociolog francez (foto) consideră că valorile și conținutul credințelor sociale sunt elaborate în anumite medii sociale, interesate în acumularea de capitaluri culturale și de capitaluri simbolice, care tind să devină dominante. Comportamentele sociale și relațiile de putere se orientează și se structurează la nivelul societății în funcție de aceste sisteme de norme și valori sociale, stabilite de reprezentanții claselor care dețin puterea. Aceștia construiesc simboluri de legitimare a puterii politice în forma în care aceasta este stabilită la un moment dat. În

acest sens, ideologii sovietici, spre exemplu, au folosit tot felul de metode și tehnici pentru propagarea ideilor socialismului: florile, panglicele, baloanele de culoare roșie (preluate de la germani, Germania, care avea Partidul Social Democrat, unul dintre cele mai puternice din Europa, a devenit model pentru toate țările europene încă la sfârșitul secolului al XIX-lea)¹³, toate aveau ca scop solidarizarea oamenilor muncii în realizarea idealurilor revoluționare socialiste.

Sărbătorile în sistemul totalitar sovietic

În perioada sovietică, sărbătorile au constituit o cale de consolidare a regimului politic în cadrul comunității sovietice nou create. La începuturile instaurării regimului bolșevic, unul

¹² Philippe Braud, *Sociologie politique*, Paris, 1998, p. 203-204.

¹³ Ф.Ш.Фонер, *Первое Мая. Краткая история международного праздника рабочих (1886-1986)*, Москва, 1988, стр. 102.

dintre scopurile politicii de stat în domeniul sărbătorilor a fost slăbirea influenței bisericii asupra conștiinței de masă, deoarece majoritatea sărbătorilor din epoca țaristă s-au bazat pe calendarul bisericesc, ei înșiși conținând un număr semnificativ de componente religioase¹⁴. Totodată, o sarcină importantă în dezvoltarea culturii festive sovietice era introducerea unui nou calendar, care devenise realitate în ianuarie 1918. Trecerea la noul calendar a însemnat și schimbarea datelor și inițierea unui nou sistem de sărbători, conexe evenimentelor istorice și sociale semnificative pentru noul regim. Anul Nou (1 ianuarie), Ziua Comunei din Paris (18 martie), Ziua Internațională (1 mai), Ziua Revoluției proletare (7 noiembrie) – deveneau zile libere, nelucrătoare și erau marcate cu roșu în calendar.

Potrivit opiniei cercetătoarei L.A.Tul'tseva, sărbătorile naționale, cât și cele revoluționare internaționale au avut un rol important în procesul de apropiere a popoarelor din U.R.S.S., în aprofundarea unității sale sociale; acestea aveau menirea „să contribuie la formarea unui **om nou** și la implicarea sa în procesul de construire activă a societății. În acest sens, sărbătorile social-politice reprezintă o concentrare de elemente internaționale, care consolidează unitatea spirituală a poporului sovietic [...], ele au fost deja incluse, de mult timp, în viața fiecărui cetățean sovietic, au devenit parte importantă din viața acestuia [...]"¹⁵.

În condițiile în care, în societatea sovietică formarea conștiinței comuniste, maturității politice, promovarea activismului politic și social-cultural constituiau obiective esențiale, sărbătorile au servit drept un mijloc eficient pentru modelarea personalității, a individului în spiritul comunității din care făcea parte.

Promovând o politică de mase, axată în principiu, pe îndoctrinarea membrilor comunității, regimul politic sovietic a uzat de o serie de metode de educație ideologică, în cadrul cărora, sărbătorile și ceremoniile au deținut un rol aparte; acestea au concretizat tradiția sovietică bazată pe experiența socială și pe valorile de durată ale socialismului. Lupta, munca, patriotismul, principiile și normele morale au devenit forme specifice tradiționale de experiență socială ale poporului sovietic, care au funcționat în calitate de mecanisme de reglementare și de control al comportamentului uman. Folosind practici teoretice de dezvoltare și implementare în organizarea sărbătorilor și ritualurilor, regimul politic sovietic a reușit să creeze un sistem

¹⁴ Свиридова Евгения. Государственная политика СССР в сфере праздничной культуры (20-40-е гг.). Accesibil pe: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/gosudarstvennaya-politika-sssr-v-sfere-prazdnichnoy-kultury-20-40-e-gg.pdf>

¹⁵ Л.А.Тулъцева, *Современные праздники и обряды СССР*, Москва, 1985 г., стр. 62.

educațional unitar, să consolideze relațiile sociale dintre diferitele formațiuni sociale și să controleze comportamentul lor social.

Diferitele sărbători și festivaluri (îndeosebi, de tineret) create, au însemnat căi eficiente de a integra individul în practică socială, de a forma sentimente stereotipe și o gândire în spiritul ideologiei politice, asociate cu simbolurile de stat, cu dezvoltarea calităților morale și politice. Fundamentate pe concepte la nivel emoțional, cum ar fi patriotismul sovietic, solidaritatea proletară, convingerea comunistă, acestea aveau scopul de a nivela conștiința politică a indivizilor în spiritul ideologiei socialiste.

Totodată, evenimentele publice festive și ceremonialele de decorare, de mențiune erau în strânsă legătură cu locul de muncă; acestea presupuneau: implicarea în concurența socialistă, rezultate deosebite în activitatea practică, competiție profesională, etc., fapte ce exprimă atitudinea de valoare a individului pentru a lucra și a servi ca forță motrice activă în realizarea idealurilor și ideologiei socialiste.

În imaginarul politic al perioadei sovietice, liderii politici sunt cei, care au creat noi idealuri, simboluri și valori social-culturale, pe care le-au promovat prin intermediul sărbătorilor, ritualurilor și altor manifestații cu caracter cultural cu scopul de a solidariza, de a uniformiza grupurile, comunitatea, de a nivela conștiința umană.

Spre deosebire de membrii de rând ai partidelor comuniste, dintre care mulți, la început, au crezut sincer în „superioritatea” și „binefacerile” unei viitoare societăți perfecte, teoreticienii comunismului au înțeles de la bun început, că ideologia lor va trebui impusă prin forță și, mai mult, că va trebui menținută prin forță¹⁶. De aceea au inițiat o strategie extrem de bine pusă la punct, perfecționată continuu, de manipulare a conștiințelor. Ceea ce uimește este cinismul acestor „întemeietori”, aerul lor superior, eforturile depuse în a modifica structura psihică a sute de milioane de ființe umane pentru a le supune voinței lor. Ei știau că socialismul și, mai apoi, comunismul vor rămâne ideologii utopice și, în loc de a căuta alte soluții pentru a veni în întâmpinarea dorințelor și necesităților firești ale oamenilor, au pus în mișcare un întreg mecanism al manipulării și terorii pentru a-i aduce pe oameni în situația unor marionete care să populeze universul pe care și l-au imaginat ei.¹⁷

Sistemul totalitar comunist a depus eforturi constante în vederea construcției unei identități colective, care a avut ca arie de acoperire întreg teritoriul U.R.S.S.

¹⁶ Bogdan Ficeac, *Remodelarea gândirii într-un sistem totalitar*, în: *Tehnici de manipulare*, B.1997, p.34-51.

¹⁷ Ibidem, p. 43.

Noul tip de identitate avea un caracter supranațional și era axat pe concepția de „popor sovietic”¹⁸. Veriga de bază, care unea diferite naționalități în formațiunea de tip supranațional, precum era Uniunea Sovietică era ideologia comunistă. Ca oricare alt imperiu, cel sovietic s-a construit prin forță.¹⁹ Imaginea omului sovietic era menținută de

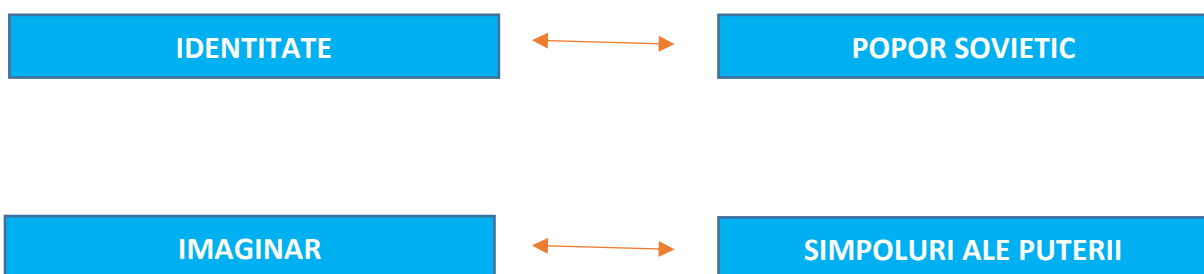
propaganda de stat, iar consolidarea ideologiei comuniste se realiza de către elitele politice²⁰, pe diferite căi. În acest context, sărbătorile au constituit una dintre căile de justificare și de aprofundare a discursului politic al regimului politic totalitar sovietic. Așa cum bine remarcă antropologul Vintilă Mihăilescu:

„...sărbătoarea face parte din exercițiul puterii... Nu poți să-ți exerciți puterea față de public, dacă nu poți oferi spectacolul acestei puteri...”

N. Podvoiskii, fost-președinte al inspectoratului militar superior a armatei roșii a muncitorilor și țărănilor - cunoscut, în același timp, drept ideolog și organizator al sărbătorilor bolșevice - spunea că: „sărbătorile sovietice trebuie să devină o „școală” care să educe păturile muncitoare”.

În cele ce urmează ne vom axa pe una dintre sărbătorile sovietice - **ziua de 9 mai** - conexe victoriei asupra nazismului în 1945, dar din plin ideologizată - ca de altfel întreaga gamă de activități orchestrate de regimul comunist, a căror menire era să manipuleze și îndoctrineze popoarele URSS-ului.

„Sărbătoarea” a fost readusă în spațiul public din mai multe republici ex-sovietice și după căderea URSS-ului, deși gradul identificării oamenilor cu această „sărbătoare” variază de la caz la caz.

¹⁸ Potrivit opiniei istoricului O. Țăcu, reperatele acestei „tradiții inventate”, extinse și asupra spațiului nostru, își au originea în politicile țariste de extindere spre Balcani și Constantinopol. Pentru informații mai detaliate, a se vedea ciclul de articole ale autorului, *Politici imperial/statale și construcții identitare*, publicate în ziarul *Timpul*, <http://www.timpul.md/articol/politici-imperial-statale-si-construcii-identitare-%28i%29-cazul-sovietic-44995.html>

¹⁹ Аксинья ХИТРОМИНА, *Дороги, которые мы выбираем*. Accesibil pe: <http://his.1september.ru/2002/48/3.htm>

²⁰ Andrei Stoiciu, *L'engagement politique au nom de la légitimité intellectuelle en Roumanie après 1989*, *New Europe College Yearbook 1997-1998*, B. 2000, p. 460-462.

Ziua Victoriei - sărbătoare sovietică

mai 1945, care o declara concomitent zi nelucrătoare.

La 9 mai 1945 piața roșie a fost luminată de focuri de artificii, iar pe 24 iunie s-a organizat prima paradă militară dedicată victoriei asupra Germaniei naziste. „Sărbătoarea Victoriei” a fost consemnată doar în perioada anilor 1945-1947, Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 23 decembrie 1947 trecând ziua de 9 mai în lista zilelor obișnuite, lucrătoare – fapt

care s-a menținut până în 1965, când se împlineau 20 de ani de la sfârșitul războiului asupra nazismului. Cu această ocazie, decretul Sovietului Suprem al URSS din 26 aprilie 1965 decidea că „9 mai este sărbătoarea Victoriei poporului sovietic în Marele Război pentru Apărarea Patriei din 1941-1945 și că va fi de acum înainte zi nelucrătoare”. Iar la 9 mai 1965, pe Piața Roșie din Moscova a avut loc o paradă a trupelor și echipamentelor militare ale garnizoanei din Moscova. Paradele militare nu vor deveni o tradiție, însă, în URSS, în această perioadă organizându-se doar trei parade militare de 9 mai - în anii aniversari 1965, 1985 și apoi în 1990.

Cele două parade de la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90 se pare că erau necesare stringent regimului, dat fiind degradarea ideologiei și a instituțiilor statului sovietic. Paradele puteau constitui un fel de „medicament” pentru societate, un indicator că țara există și că este puternică – ele trebuiau să unească din nou oamenii. Și nimic nu părea să coaguleze societatea

mai puternic decât memoria pentru acel „Mare Război pentru Apărarea Patriei”. Efectul a fost însă unul iluzoriu: grandoarea militară de pe Piața Roșie indica asupra trecutului, asupra istoriei și nu asupra viitorului, iar cele 14 republici aduse cu forța sub egida Kremlinului au ales să înfrunte mașinăria sovietică și să devină

independente, fapt ce a dus către sfârșitul anului 1991 la destrămarea URSS-ului.

Dacă paradele militare erau rar organizate în URSS, manifestațiile civile deveniseră o tradiție, după 1965, grație startului dat de Brejnev. Comemorarea zilei Victoriei se făcea cu băi de mulțime - oamenii fiind scoși organizat în locurile publice, marcate de monumente ale ostașilor căzuți în război -; cu organizarea diverselor acțiuni în societate, axate, în special, pe prezența veteranilor de război - invitarea veteranilor de război pe la școli, dialogul generațiilor tinere cu veteranii; cu plimbări și întruniri prin parcuri și „în jurul focului veșnic”; cu multe flori, în special garoafe; cu focuri de artificii în orașele mai mari etc. Nucleul sărbătorii îl constituia, totuși, statul, cu victoriile sale, cu militarii săi, cu politicile de consolidare a puterii prin utilizarea gloriei trecute și a durerii și tragediei umane legate de memoria războiului.

Ziua Victoriei – moștenire sovietică

Odată cu căderea Uniunii Sovietice, cu problemele tranziției noilor state independente, cu îndepărtarea republicilor de fosta metropolă și axarea pe chestiunile naționale cultul sărbătorilor sovietice s-a risipit, cel puțin pentru o perioadă. Startul reintroducerii, restabilirii unora dintre ele în spațiul public s-a dat de Kremlin, care tindea să-și fortifice imagine de centru al puterii în stat și în Eurasia post-sovietică, să revigoreze relațiile cu fostele republici sovietice și să le mențină în sfera de influență aplicând și utilizând tactici de *soft power*/ putere blândă sau diplomație publică. Astfel, în Rusia post-sovietică, cu începere din 1995 (în perioada guvernării Elțin), sunt organizate anual paradele de 9 mai, iar din anul 2008 (în timpul președinției lui Putin), în cadrul acestora se reintroduc componentele militare (paradele militare deveneau un mijloc de a demonstra puterea statului rus, mai ales după ce în februarie 2007, la conferința pentru

Securitate de la München, președintele rus a criticat caracterul unipolar al sistemului internațional – cu poziția centrală a Vestului / SUA/ NATO/ UE – și a anunțat revenirea Rusiei ca actor major pe scena internațională). În 2010, la marcarea a 65 de ani de la sfârșitul războiului cu Germania nazistă, a fost organizată cea mai mare paradă militară din Rusia post-sovietică de până atunci. La paradă au participat militari din zece state CSI.

Pentru prima dată, personal militar din țările NATO - Marea Britanie, SUA, Franța și Polonia - a mărșăluit pe Piața Roșie. Totodată, la eveniment au fost prezenți circa trei mii de veterani din 24 de țări, inclusiv țări ale coaliției anti-hitleriste, dar și șefi de stat din Europa și Asia, printre care cancelarul german Angela Merkel, președintele chinez Hu Jintao ș.a. Președintele interimar de atunci al Republicii Moldova – Mihai Ghimpu – a ales să nu participe la paradă, în schimb pe piața roșie au fost trimiși, prin decizia Alianței pentru Integrare Europeană, 70 de militari moldoveni din Compania Gărzii de Onoare. Militarii Armatei Naționale vor defila pe Piața Roșie și mai târziu - în 2020, pentru a doua oară - la parada militară organizată cu prilejul aniversării a 75-a a Zilei Victoriei, alături de alți circa 13 mii de militari din Federația Rusă, Azerbaidjan, Armenia, Belarus și alte state din regiune²¹.

Cea mai mare paradă militară din perioada post-sovietică a fost organizată în 2015 – la marcarea a 70 de ani de la victoria asupra Germaniei naziste – eveniment pregătit cu minuțiozitate timp de mai mulți ani prin propagarea ideilor de „război pentru apărarea patriei”, merite exclusive ale poporului și statului sovietic în distrugerea regimului hitlerist, rolului lui Stalin în război și propulsarea sentimentului patriotismului în societate. Pentru

participare la festivitățile de pe piața roșie au fost invitați mai mulți șefi de state și de guverne din occident, aceștia însă nu au dat curs inițiativei Kremlinului, în special, din cauza anexării Crimeii de către Rusia. La eveniment și-au făcut apariția lideri din Eurasia post-sovietică, dar președintele RM, Nicolae Timofti, a refuzat să participe sau să trimită militari pentru a participa la paradă. La

paradele militare organizate în următorii la Moscova, numărul invitațiilor străini continua să se reducă, dat fiind relațiile tensionate dintre Rusia și țările vestice. În 2017 la parada militară de pe piața roșie a participat Igor Dodon, care tocmai își începuse mandatul de președinte al RM, numărându-se printre puținii reprezentanți străini, alături de liderii Serbiei, Venezuelei, Cubei, Mongoliei, Vietnamului etc.

²¹ Militarii Armatei Naționale au participat la parada de la Moscova. Accesibil pe: <https://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=122&obj=6457>

Din 2012, în cadrul sărbătorii de 9 mai este infiltrat un element nou - „regimentul nemuritor”, acțiunile cărui constau în purtarea de către manifestați a fotografiilor strămoșilor căzuți în război. Deși lansată de activiști civili, regimul a acaparat rapid controlul asupra mișcării, utilizând-o în scopul consolidării pozițiilor sale, transformând „marele război pentru apărarea patriei” într-un cult, într-un pilon al unității societății prin păstrarea vie a memoriei generațiilor care au trecut prin război. La

scurt timp „regimentul nemuritor” a fost exportat și în alte republici ex-sovietice și în Europa. În Republica Moldova, primul „regimentul nemuritor” își face apariția în 2016, când PSRM a organizat un marș în contextul celei de-a 71 aniversări „a Victoriei în Marele Război pentru Apărarea Patriei”²², alineat politicilor ruse de monopolizare a victoriei asupra

nazismului. Marșurile „regimentului nemuritor” au continuat și în anii următori, așa-zisele „acțiuni de comemorare a celor care au luptat în „Marele Război pentru Apărarea Patriei”, constituind campanii propagandistice orientate spre menținerea RM în mrejele sovietismului și în sfera de interes a Kremlinului.

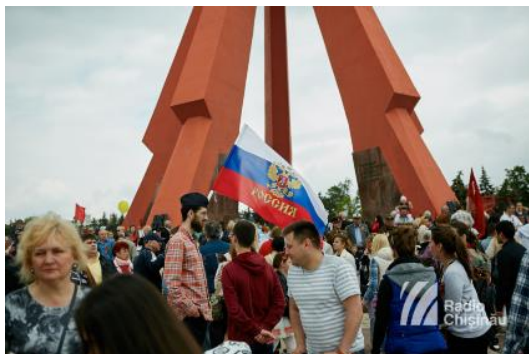
Deși organizată în fiecare an la Chișinău de către partidele și mișcările de stânga, ziua Victoriei în „Marele Război pentru Apărarea Patriei” nu reușește nici să atragă întreaga societate, nici să acapareze în totalitate spațiul public, tocmai pentru tenta propagandistică pe care o poartă și pentru conexiunile nenaturale avute cu Moscova – în felul în care este orchestrată și după conținutul pe care îl are, aceasta este o „sărbătoare” exclusiv a Rusiei. În Rusia, 9 mai a devenit un eveniment simbolic central. Conform sondajelor organizate de compania de stat Centrul rus pentru studiul opiniei publice (ВЦИОМ), în 2023, 65 % din respondenți considerau ziua Victoriei drept principală sărbătoare, aceasta ocupând poziția de vârf în topul sărbătorilor publice cu începere din 2018²³. Întrebați ce sentimente le produce ziua Victoriei, 44 % din respondenții unui alt centru – Levada (introdus de autorități în registrul agenților străini) – răspundeau, în februarie 2020, că simt „bucurie pentru că țara lor a învins în marele război”²⁴. Se pare că al Doilea Război Mondial, pe măsură ce rămâne, temporal, tot mai mult în urmă, devine tot mai vizibil în spațiul cultural și ideologic rusesc. Ziua Victoriei încetează, însă, să mai fie o sărbătoare „cu lacrimi în ochi” și devine, mai degrabă, o sărbătoare a triumfului statului și forței militare a acestuia.

²² PSRM inițiază Campania Națională „Urmașii Victoriei”. La 9 mai, la Chișinău, va fi organizat Marșul „Regimentul Nemuritor”. Accesibil pe: <https://socialistii.md/1/>

²³ День победы – 2023. Accesibil pe: <https://wciom.ru/analytical-reviews/analiticheskii-obzor/den-pobedy-2023>

²⁴ День победы. Accesibil pe: <https://www.levada.ru/2020/05/08/den-pobedy-4/>

În Republica Moldova, de-a lungul ultimilor ani, spațiul public și societatea sunt divizate atunci când vine vorba de ziua de 9 mai. Cei nostalgici după vremurile apuse²⁵, îndrumați de

forțele de stânga „sărbătoresc” ziua Victoriei exclusive a lui Stalin, a URSS-ului și a așa-zisului „popor sovietic” în „Marele Război pentru Apărarea Patriei”. Înarmați cu drapele roșii, cu panglica „Sfântul Gheorghe” - interzisă în RM cu începere din 2022, împreună cu alte simboluri ce incită la ură și război - părtașii idealurilor sovietice demult dispărute, se adună în jurul monumentelor sovietice, locul central pentru

activități fiind Memorialul „Eternitate”.

O altă parte a societății marchează la **9 mai - Ziua Europei**, alegând cursul european pentru Republica Moldova și pentru generațiile actuale și viitoare. Viitorul european presupune organizarea vieții societății pe valorile pe care se axează Uniunea Europeană și care

includ: Demnitatea umană, Drepturile omului, Libertatea și Egalitatea în fața legii pentru toți cetățenii, Democrația și Statul de drept. Acceptarea și implementarea valorilor europene ar însemna, în același timp, și o abordare mai echilibrată a trecutului; păstrarea memoriei asupra tuturor evenimentelor istorice, fără a se aplica un criteriu de selecție a ceea ce trebuie să memorăm și ce dăm uitării; o învățare a lecțiilor istoriei și o reconciliere cu trecutul. Toate acestea ar contribui la construirea unui fundament temeinic al societății și a unor punți puternice între trecut și viitor, ceea ce ar asigura crearea cadrului propice perspectivei concentrării pe edificarea unui viitor mai prosper.

Concluzii

În sfera de activitate socialistă, sărbătorile nu sunt doar un mijloc de a aduce oamenii împreună, de a crea un schimb de valori spirituale dar, de asemenea, un teren de auto-afirmare, expresie a abilităților creative și a talentului individului, dar numai în formatul permis și creat de sistem (socialist/comunist) și cu scopul de a controla și manipula societatea;

²⁵ Într-un sondaj de opinie organizat la sfârșitul anului 2018, 49,1 % dintre respondenți menționau că regretă destrămarea URSS - Institutul de Politici Publice. Barometru de Opinie Publică, noiembrie 2018, p. 17. Accesibil pe: https://ipp.md/wp-content/uploads/2018/12/BOP_11.2018_prima_parte_finale2.pdf

- Într-o societate totalitaristă, cum era și cea sovietică, sărbătorile devin oportunități educaționale și parte a politicilor cultural-naționale, în proiectarea și uniformizarea conștiințelor umane, cât și în consolidarea instituțiilor statale și a regimului în întregime;
- În societatea sovietică (ca și în oricare altă societate totalitară) activitățile festive, ceremoniile și sărbătorile au fost pe larg folosite pentru a consolida conștiința și coeziunea socială a oamenilor. Acestea au avut un impact profund asupra modelării mentalității, a modului de viață și comportamental, a organizării timpului liber al indivizilor²⁶.
- În Uniunea Sovietică, sărbătorile cu „roșu în calendar” erau exclusiv conexe evenimentelor „glorioase” din istoria partidului (comunist) și a statului și constituiau un pilon ce trebuia să fortifice piramida puterii, creând iluzia unui rol al poporului în luarea deciziilor, iluzia unei libertăți a oamenilor de a ieși în spațiul public în grupuri (permisă, de facto, doar pentru zilele speciale și conform programului aprobat de partid);
- Ziua de 9 mai, care marca Victoria URSS-ului și a poporului sovietic în „Marele Război pentru Apărarea Patriei” – a fost aleasă ca simbol al puterii sovietice și marcată cu mare fast doar în timp, odată cu slăbirea potențialului veteranilor de război, care îmbătrâneau și a căror număr se reduceau de la an la an. Astfel, mașinăria sovietică se axa mai mult pe simboluri, decât pe oamenii războiului / pe cei care au participat în război; Concentrarea pe trecut și pe evenimentele glorioase ale trecutului a blocat inițiativele de reformare și de identificare a perspectivelor pentru viitor, și a dus statul sovietic și societatea într-o stare de stagnare profundă, care a culminat, în cele din urmă, cu prăbușirea URSS-ului.
- Readucerea zilei Victoriei în „Marele Război pentru Apărarea Patriei” în spațiul public al Federației Ruse și al fostelor republici sovietice - fidele vechii metropole – și propagarea rolului exclusiv al URSS-ului în victoria asupra nazismului – a fost impulsionată de pierderea controlului statului asupra societății, de lipsa dezvoltării domeniilor sociale și economice și de neîncrederea oamenilor față de autorități. Sărbătoarea de 9 mai, prin manipularea memoriei războiului, trebuia să asigure unitatea societății, conexiunea societății cu puterea și astfel crearea unui sistem ierarhic de control și subordonare;

---

²⁶ Despre modul de organizare a timpului liber, cât și alte aspecte ale vieții cotidiene în spațiul românesc din perioada comunistă, a se vedea studiile și articolele incluse sub genericul *La vie quotidienne pendant le communisme. Histoire, memoire, oubli*, în revista *Martor. Revista de Antropologie a Muzeului Țăranului Român*, nr. 17, București, 2012.

În Republica Moldova, ziua Victoriei - în felul în care este gestionată de partidele de stânga – apare ca o verigă periferică a lanțului manifestărilor orchestrate de Kremlin în jurul cultului victoriei asupra Germaniei hitleriste. Tentativa de statornicire a zilei Victoriei ca sărbătoare principală este zădărnicită în RM de lipsa unui suport temeinic în societate și de orientarea pro-europeană a unei părți considerabile a societății. Divizarea opiniei publice la ora actuală pe subiectul zilei de 9 mai și pe ceea ce trebuie marcat în această zi, contribuie la menținerea unui spațiu public divizat, în care își găsesc exprimare, în zilele de 9 mai, două discursuri diametral opuse – unul dedicat **Zilei Victoriei** și altul dedicat **Zilei Europei** – a căror conciliere nu pare să se întrevadă într-un viitor apropiat.

SARCINI PENTRU ELEVI:

1.

Lucru în clasă/ brainstorming:

- ✓ Organizați un brainstorming pentru a elabora întrebările pentru interviul (tema de acasă) referitor la sărbătorirea zilei de 9 mai în Republica Socialistă Moldovenească/RSSM.

Lucru individual/ tema de acasă/interviul:

- ✓ Intervievați minim trei persoane din anturaj (bunei, vecini, rude din zona rurală și urbană), care au trăit în epoca sovietică și care vă pot răspunde la întrebări vis-s vis de participarea lor la manifestațiile dedicate zilei de 9 mai.
- ✓ Elaborați o povestioară în baza interviurilor despre sărbătorirea colectivă a zilei de 9 mai în localitate în perioada sovietică/RSSM.

2.

Lucru în grup / lucru în clasă:

- ✓ Șase grupuri de elevi / după numărul de întrebări în imaginea alăturată.
- ✓ Fiecare grup explică esența, practicile și impactul „Zilei Victoriei” în societatea sovietică/RSSM, axându-se pe una din 5W/1 H.